

N. PÁL JÓZSEF 2020.03.30

A lecke megérkezett – N. Pál József publicisztikája

„Ádvent: a várakozás megszentelése. Rokona annak a gyönyörű Simone Weil-gondolatnak, hogy »meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk«. Gyermekkorunkban éltünk így. Vágyakoztunk arra, ami biztosan megjött. Talán az első hóesésre. És várakozásunk ettől semmivel sem volt kisebb, erőtlenebb. Ellenkezőleg: nincs nagyobb kaland, mint hazaérkezni, hazatalálni – beteljesíteni és fölfedezni azt, mi a miénk. És nincs gyengébb és »jogosabb« birtoklás se, mint szeretnünk, akit szeretünk, és aki szeret minket. Csak a szeretetben, csak az ismerősben születhet valódi »meglepetés«, lehetséges végeérhetetlenül várnunk és megérkeznünk, szakadatlanul utaznunk és szakadatlanul hazatalálnunk. [...] Az a gyerek, aki a hóesésre vár, jól várakozik – s már várakozása is felér egy hosszú-hosszú hóeséssel. [...] Aki valóban tud várni, abban megszületik az a mélységes türelem, amely szépségével és jelentésében semmivel sem kevesebb annál, amire vár.”

Most, hogy az olimpia elhalasztásának hírért vettem – noha észszerűbb döntés nem születhetett –, úgy érzem magam, mint a gyermek, akinek bejelentik: a hóesés, a karácsony elmarad, s ebben az évben a Jézuska sem jön el. Pilinszky János várakozásról beszélő 1974. decemberi szavai, meglehet, kevés vigaszt adnak most nekem, ám a kisemmizettség tudatát mégis reménnyel szőhetik át valahogy. Mert a várni tudás szentségét semmi sem zúzhatja örökre széjjel, ha az eljövétel, a megérkezés pillanata – a reánk, emberekre kiszabott e világi időmérték szerint – késik, mint annyiszor késett már, akkor sem.

Mert „botrány, amennyiben megtörténhetett, és kivétel nélkül szent, amennyiben megtörtént”. Ez megint Pilinszkytól van: a második világháború infernójáról, az emberirtás iszonyatáról írta, de a mondat Jézus megfeszítésére is utalt, ami a megváltás föltétele volt annak idején. Az a „botrány” nem történhetett másképp! Javíthatatlan vagyok. Ilyennek rakott össze a sors, aztán így maradtam. Számomra az olimpia – az, amely bennem él – Istentől való ajándék, így a csoda alkalmát (is!) őrzi máig, noha ama „másik szféra” (a sátáné) elnyelte már szinte az egészet, jól tudom.

Az olimpia (s a sport egésze is, de a játékok jelképértelméről beszélek most) e két „oldal” küzdelmének örökös terepe (is!) a világerzékelésem vagy, ha tetszik, a megrekedt felfogásom

szerint, ahol a küzdelem eldőltének időpontja igen, de a végkimenetele nem lehet kérdéses számomra soha. Mindent, amit az idej játékok elhalasztásának – szervezési, sportszakmai és persze financiaális, azaz „zsebre menő” – következményeiről összeírnak, okulva olvasom, nem vitázom vele, de másra figyelnek inkább. Egy reánk maradt történetvariáció szerint, amikor Kosztolányi nagy kínok közt elmenni készült, jó barátja, Karinthy Frigyes mondta neki: tudod, Desiré, ez is jó lesz egyszer majd valamire! Mert nincs a tragikumnak, a borzalomnak az a foka, ami – másutt, máshogy, valamikor – ne lenne javunkra fordítható, a mi személyes életünkön túl is akár. Mert a lelket nyomorító veszteség, a kízó hiány, a kisemmizettség a fölismerés, a rádöbbenés egyedi alkalmát is főbekölíntő módon hozhatja el nekünk. Csalódott vagyok, üres szemmel nézek magam elé, mégis reménykedem. Ami megesett, szinte végzetszerűen tört reánk, s nagyon fölkészületlenül ért minket alighanem.

Semmifajta megtervezett világ-összeesküvésben nem hiszek (mesterségesen csinálták a vírust, lepermetezték Olaszországot s bennünket is, ez ezer százalék, harsogta falum kocsmájában egy atyafi!), ami történt-történik, engem is meggyötör, de hogy lélekben erősödve élhetjük túl az egészet, hinni akarom mégis. S hogy így élheti túl a sport, az olimpia, azt is! Vannak pillanatok, amelyekre – a folyamat részeként – alig figyelünk, s értelmüket csak később nyerik el, ha elnyerik. A sport, a játékok históriája bővelkedik ilyenekben, ha nem tartjuk már észben, akkor is. Andarín Carvajal, a kicsi kubai postás története ilyen, aki az utolsó pillanatban beesve a startra, „civilben” futotta le az 1904-es maratont, s mert negyvennyolc órája éhezett, egy út menti kertnél sok szilvát evett, hogy „szükségből” meg kelljen újra s újra állnia, végül így ért célba a negyedik helyen!

De említhetnénk az utolsó méterekig vezető, majd elbukó Dorando Pietri drámai küzdelmét a londoni (1908) maratonin, Jesse Owens berlini (1936) négy aranyának históriáját, ami többet jelentett önmagánál akkor, s ugyanígy Egerszegi Krisztina szöuli csodatettét vagy Derek Redmond barcelonai 400-át, aminek második felét édesapja vállára támaszkodva, zokogva, szakadt combbal sántikálta végig, mert úgy van az rendjén, ha futását ki-ki bevégez az írás szerint. Így vagy úgy – lehullva vagy diadalig emelkedve – az isteni „üzenetet” hordozzák ezek a pillanatok, nyitottság és készenlét kell a „meghallásukhoz” csupán. Igen, a készenlét, az áhítatra való várni tudásnak, a mozdulatlan elkötelezettség fegyelmezettségének ama formája, amiről a költő beszélt, amidőn az igazán fontos dolgokat halljuk meg – s azt is mondjuk ki, persze. A hetvenöt esztendeje – 1945. március 29-én Sopronban, a világháború tán utolsó bombatámadásakor – meghalt Csik Ferenc bevonulása előestéjén – '44. október 6-án – megrendítő búcsúlevelet írt ifjú feleségének. Gyöngybetűkkel, szálnyi zökkenő nélkül, s mióta olvashattam, a levél egy mondatát az úszó híres – minőségével és váratlanságával addig példátlan mámort adó – olimpiai győzelmével egyazon „mélységűnek” gondolom. Ezt írta: „...Édesanyám és jó Szüleid melletted fognak állni, és ott leszek én is mögöttem, mint ahogy Édesapánk is mindig velünk volt, halálában is.”

Azt, hogy az első világháború szerbiai frontján 1914 novemberében elesett – s így személyes emlékeiben nem őrizhetett – apára („Édesapánk”), Lengváry Ferencre mennyit gondolt a fiú, a későbbi bajnok, gondos orvos és édesapa, nem tudom, ám hogy érezte, mikor s miért kell megidézni őt, bizonyos. A lelki nemességnek, a felelősségtudatnak, a kétségbeesett kapaszkodást nyomokban sem rejtő életvágynak, életakaratnak, ugyanakkor a végzésben való hit együttállásának olyan, póztalanságában is megdöbbenő dokumentuma ez, az élet mint ajándék olyan magasabb rendű példázata, ami valóban élni taníthat bármikor.

Az olimpiát elhalasztották, el a labdarúgó Eb-t, a BL-meccseket, minden sporteseményt szinte, egyéb dolgokra nézvést is fölfordult az életünk, ám ideje lett (mert idő, az van most reá!) a gondolkodásnak s a rádöbbenésnek is. Mindazt, amit kaptunk, nekünk kijáró jog, juss-e csupán, amit bárhogy, bármikor, mértéket nem ismerve kizsigerelhetünk, vagy esély, ami az élet csodáinak gondozására lett a miénk? Rég, nagyon rég próbált meg az idő bennünket ennyire, a jó száz esztendővel ezelőtti spanyolnáthára senki sem emlékszik ma már, s az őrzés, a gondozás felelősségének tudata a veszély észben tartásának képességével együtt elveszett. Az emberi felejtés felezőideje amúgy is rendkívül gyors a tapasztalat szerint, s mit tegyünk, ha a sport épp az a része életünknek, ahol az erre (a felejtésre) való készség – ahogy a fellobbanó remény is! – mindennél radikálisabb talán.

Lehet, ahogy a fékevesztett, olykor mindent letipró dicsvágy és diadalmálmor, úgy a veszteség esélye s törékenységünk – egyáltalán az élet törékenysége – fölismerésének is egészen kivételes terepe éppen ezért lehet? Ismét Pilinszky: „A tények mögül száműzött Isten időről időre átvérzi a történelem szövetét.” Látjuk-e, vagy sem, ő nem adja fel, s a maga súlyos módján újra és újra „bejelentkezik”, s nagyon rossz füle van a hallásra annak, aki holmi hatalmas méretű Rodolfónak képzelet el őt. Isten nem „csal”, nem bűvészkedik, sem a telitalálatos szelvény kitöltésében, sem a labda kapuba juttatásában nem illetékes. Szeretetre, bizalomra, a várakozás szentségének mélységes türelmére alkalmas képességünk edzésére adja a leckéket nekünk. A lecke most megérkezett!

S ha értjük, még e vész is „jó lehet majd valamire”, s ha elvonul – mert elvonul –, várakozni s örvendezni is az élethez méltóbb módon tudunk talán!